

Keskkonnaministri käskkirja „Toetuse andmise tingimuste kehtestamine ning 2022-2029 tegevuskava ja eelarve kinnitamine mitteheas seisundis veekogumite tervendamiseks“ eelnõu seletuskiri

1. Sissejuhatus

Eelnõukohane käskkirja kehtestatakse perioodi 2021–2027 Euroopa Liidu ühtekuuluvus- ja siseturvalisuspoliitika fondide rakendamise seaduse (edaspidi *ÜSS*) § 10 lõike 2 alusel. Käskkirjaga reguleeritakse „Ühtekuuluvuspoliitika fondide rakenduskava 2021–2027 (edaspidi *rakenduskava*) poliitikaeesmärgi nr 2 „Rohelisem Eesti“ erieesmärgi nr 4 „Kliimamuutustega kohanemise ja katastroofiriski ennetamise ning vastupanuvõime edendamine, võttes arvesse ökosüsteemipõhiseid lähenemisviise“ toetuse andmise tingimusi mitteheas seisundis veekogumiste tervendamiseks.

Eelnõu ja selle seletuskirja koostasid Keskkonnaministeeriumi kalavarude osakonna peaspetsialist Tanel Ader (e-post tanel.ader@envir.ee, tel 626 0736), veeosakonna nõunik Olav Ojala (e-post olav.ojala@envir.ee, tel 626 2919), eelarve- ja strateegiaosakonna peaspetsialist Eerika Purgel (e-post eerika.purgel@envir.ee, tel 626 0709), õigusosakonna jurist Rene Lauk (e-post rene.lauk@envir.ee, tel 626 2948), Riigimetsa Majandamise Keskuse looduskaitseosakonna vee-elustiku spetsialist Sander Sandberg ja SA Keskkonnainvesteeringute Keskuse riskiosakonna jurist Jaanika Vilde (e-post jaanika.vilde@kik.ee, tel 627 4117).

2. Eelnõu sisu ja võrdlev analüüs

Eelnõu koosneb kolmest punktist, millega reguleeritakse toetuse andmist mitteheas seisundis veekogumite tervendamiseks. Esimese punktiga kinnitatakse toetuse andmise tingimused ja kord (lisa 1), teise punktiga kinnitatakse tegevuskava ja eelarve aastateks 2022–2029 (lisa 2) ja kolmanda punktiga volitatakse Riigimetsa Majandamise Keskus (*RMK*) projekti elluviijaks.

Käskkirja punktiga 1 kehtestatakse toetuse andmise tingimused (lisa 1).

Käskkirja lisa 1 punktiga 1 sätestatakse reguleeritav valdkond, mille raames toetust antakse.

Käskkirjaga reguleeritakse „Ühtekuuluvuspoliitika fondide rakenduskava 2021–2027 poliitikaeesmärgi „Rohelisem Eesti“ erieesmärgi „Kliimamuutustega kohanemise ja katastroofiriski ennetamise ning vastupanuvõime edendamine, võttes arvesse ökosüsteemipõhiseid lähenemisviise“ toetuse andmise tingimusi mitteheas seisundis veekogumite tervendamiseks. Toetust eraldatakse programmi „Keskkonnakaitse ja -kasutus“ meetme „Kliima-eesmärkide elluviimine, välisõhu kaitse ja kiirgusohutus“ tegevuse „Kliimamuutuste leevendamine ja kliimamuutustega kohanemine“ tulemuste saavutamiseks. Toetus kajastatakse perioodi 2021–2027 Euroopa Liidu ühtekuuluvus- ja siseturvalisuspoliitika fondide meetme nimekirjas meetmes „Kliima-eesmärkide elluviimine, välisõhu kaitse ja kiirgusohutus“, number 21.2.3.1, sekkumises „KOV kliimameetmed ja muud kohanemise meetmed“.

Käskkirja lisa 1 punktiga 2 sätestatakse toetuse andmise eesmärgid. Toetuse andmise eesmärk on kliimamuutustega kohanemine ning katastroofiriski ennetamine.

Toetuse andmise tingimuste koostamisel on rakendatud Euroopa Liidu ühtekuuluvus- ja siseturvalisuspoliitika fondide rakendamise seirekomisjoni kinnitatud valikukriteeriume ning tehtud asjakohased analüüsid. Toetatavad tegevused on vastavuses perioodi 2021–2027 Euroopa Liidu ühtekuuluvus- ja siseturvalisuspoliitika fondide rakenduskava seirekomisjoni kinnitatud vastavus- ja valikukriteeriumidega.

Projekti mõju meetme eesmärkide saavutamisele

Kriteeriumi täitmiseks on toetatavad tegevused sätestatud selliselt, et need panustavad otseselt meetme eesmärkide täitmisse. Abikõlblikud kulud on esmajärgus piiratud nõudega, et juhul kui projekti raames tehakse kulusid, mis ei ole rakenduskavas seatud eesmärgi saavutamiseks vajalikud, ei loeta neid kulusid abikõlblikuks. Projekti tulemuste saavutamise eest vastutab Riigimetsa Majandamise Keskus. Projekt panustab otseselt rakenduskava väljund- ja tulemusnäitajasse.

Projekti põhjendatus

Mitteheas seisundis veekogumite parema seisundi taastamine ja tervendamine on oluline, et suurendada valmisolekut kliimamuutustega kohanemiseks. Sekkumised põhinevad Euroopa Liidu veepoliitika raamdirektiivi alusel kehtestatud perioodi 2022–2027 veemajanduskavadel (VMK), VMK meetmeprogrammil, pinnaveekogumite nimekirjal ja seisundihinnangutel, Läänemere strateegial ja kliimamuutustega kohanemise arengukaval aastani 2030. Sekkumised ei ole vastuolus Natura 2000 prioriteetsete tegevuste tegevuskavaga (PAF) aastateks 2021–2027 ja ELi elurikkuse strateegiaga aastani 2030: toome looduse oma ellu tagasi.

Väikejärvede kesise ja halva seisundi peamised põhjused olid 2020. a seire põhjal füüsikalise-keemilise elemendid (üldfosfori, üldlämmastiku, läbipaistvuse ja pH tõttu) ja suurtaimed, lisaks suurselgrootud põhjaloomad, fütoplankton ja kalastik. 2020. a kuulusid seiresse valdavalt madalad järved, kus suurtaimede osatähtsus primaarproduktis on suur ja fütoplanktoni osa väike ning mis väikse veemahu tõttu on tundlikud surveteguritele, sh kliimamuutusele.

Järvede ja jõgede elupaikade, veerežiimi ja hüdro-morfoloogia taastamine vähendab soovimatute ülejutuste mõju. Jõgede ja järvede hüdro-morfoloogia ja hüdroloogilise režiimi taastamine vähendab põua ajal veepuuduse probleemi ja parandab veekogumite ökoloogilist seisundit.

Eestis on 47% pinnaveekogumitest (2020. aasta andmed) ja 26% põhjaveekogumitest (2020. aasta andmed) vähem kui heas seisundis. Euroopa Liidu veepoliitika raamdirektiivist tulenevalt on liikmesriikide kohustus saavutada veekogumite hea seisund aastaks 2027.

Mitteheas seisundis veekogumite tervendamistegevustega on plaanis hõlmata 300 ha veekogumeid ja need sisaldavad järgmisi tegevusi:

a) mitteheas seisundis järvede setetest puhastamine, veevahetuse parandamine, biomanipulatsioon, kemomanipulatsioon, väliskoormuse piiramine, veetaseme tõstmine või stabiliseerimine, hüpolimnioni aereerimine jm tegevused, mis on suunatud järve hea seisundi saavutamiseks; sette kasutuselevõtt, sealhulgas pilootprojektina järvemuda väärimise tehnoloogiate väljatöötamine ja rakendamine või muul moel taaskasutamine;

b) mitteheas seisundis olevate vooluveekogude loodusliku hüdro-morfoloogia taastamine vastavalt hüdro-morfoloogilisele koormusele, sh jõgede looduslike sängide taastamine, sootide avamine, paisude likvideerimine, looduslähedaste kalapääsude rajamine, puhveralade taastamine ja rajamine ning muud maastikukujundusega seotud tegevused.

Mitteheas seisundis veekogumite hea seisundi taastamine on sünergias Euroopa Merendus-, Kalandus- ja Vesiviljelusfondi (EMKVF) meetmetega, kuna loob eeldused kalavarude loodusliku taastootmisvõime suurendamiseks ning seekaudu kalapüügi kestlikkuse tagamiseks.

Projekti sekkumisloogika on arusaadav, mõjus – projektis ettenähtud tegevused võimaldavad saavutada projekti eesmärgid ning planeeritud väljundid ja tulemused parimal moel. Nende sidusus eesmärkidega ning mõjus on arusaadav. Tegevuste ajakava on realistlik, arvestab mh tegevuste omavahelisi seoseid ja ajalist järgnevust.

Projekti kuluefektiivsus

Projekti koostamisel on arvestatud projekti kulude vajalikkust ja mõistlikkust ning seda analüüsib elluviija enne projekti detailsemate tegevuste lülitamisel eelarvesse. Projektis

korrastavate objektide välja selgitamiseks tehakse vajadusel täiendavad uuringud või analüüsid. Projekti järel tagatakse toetuse abil rajatud/soetatud vara sihtotstarbeline kasutamine, säilimine ja hooldamine vara omanike poolt, kui elluviija saavutab omanikega vastava kokkuleppe.

Elluviija suutlikkus projekti ellu viia

Elluviijaks volitatakse Riigimetsa Majandamise Keskus, kelle tegevusala põhimääruse järgi on muuhulgas ka maastiku, pärandkultuuriobjektide ja kaitstavate loodusobjektide hoidmine. Lisaks ka praktiliste looduskaitsetööde korraldamine riigimaal ning kaitstavate loodusobjektide külastamise korraldamine. Riigimetsa Majandamise Keskus viib juba ellu mitmeid projekte perioodi 2014–2020 struktuuritoetuse seaduse alusel antavast toetusest. Seega on projekti elluviija igati võimeline talle pandavat kohustust eesmärgipäraselt täitma. Projekti sisulist poolt juhib projektijuht, kes korraldab ka projektiga seonduva asjaajamise.

Projekti koosõla Eesti pikaajalise arengustrateegia aluspõhimõtete ja sihtidega

Toetatav tegevus panustab Euroopa Liidu veepoliitika raamdirektiivi alusel kehtestatud perioodi 2022–2027 veemajanduskavade eesmärkidesse, „Eesti 2035“ sihti „Eestis on kõigi vajadusi arvestav, turvaline ja kvaliteetne elukeskkond“. Projekt panustab „Eesti 2035“ mõõdikusse „Keskkonnatrendide indeks“. Nendeks näitajateks on pinnaveekogumite seisund (%) ja soodsas seisundis loodusedirektiivi elupaigatüüpide osatähtsus (%). Toetatavatel tegevustel puudub mõju soolisele võrdõiguslikkusele ja võrdsale kohtlemisele, sh ligipääsetavusele. Info sihi ja näitaja kohta kantakse struktuuritoetuse registrisse (*SFOSi*).

Tööde elluviimine arvestab kvaliteetse ruumi aluspõhimõtete, sh looduse pakutavate hüvede väärtustamine; igatüüpe loodushoiu põhimõtete juurutamine; elukeskkonna ressursitõhususe suurendamine; looduskeskkonna kvaliteedi parandamine ja elurikkuse säilitamine ning suurendamine, sh elupaikade taastamine ja liikide seisundiparandamine ja selleks vajalikud investeeringud. Avalikkuse teavitamisel projektis tehtavatest töödest tagatakse ligipääs edastatavale informatsioonile erivajadustega inimestele ja elanikele, kellel puudub juurdepääs internetile.

Meede edendab piirkondade arengueelduste maksimaalset ärakasutamist, taastades või säilitades piirkondades kaitstavaid elupaikasid ning veekogumeid. Investeeringute elluviimisel arvestatakse VMK meetmekavas veekogumite halva seisundi põhjuseks oleva koormuse, seisundi parandamiseks ette nähtud meetmete, piirkondlike kaitsekorralduskavade ja tegevuskavadega. Samuti aitavad tegevused kaasa muuhulgas öko- ja kalaturismi arengule ja töökohtade tagamisele ja loomisele maapiirkondades, edendades piirkondade kestlikku ja ühtlasemat arengut.

Kaitstavate elupaikade (jõeelupaigad) taastamine panustab otseselt liikide seisundi parandamisse. Jõeelupaikade taastamine vähendab üleujutuste kahjulikku mõju ning taastab jõgede isepuhastusvõime. Eesti jõgede kesise seisundi üheks põhjuseks on rändetakistused jõgedel. Jõgede hea seisundi saavutamiseks luuakse siirdekaladele rändetingimused looduskaitse seisukohast olulistel kalajõgedel, et kalad saaksid jõuda kudemis- ja elupaikadesse. Järvede hea seisundi taastamine suurendab veekogumite vastupanuvõimet kliimamuutustest tingitud negatiivsetele surveteguritele. Pärast taastumist on oodata ka keemilise seisundi paranemist, mis on toodud ära veeseaduse §-s 32.

Sekkumiste otseseks sihtrühmaks on liikide ja elupaikade kõrval, mille seisundi parandamisele meetmed on suunatud, kohalikud elanikud ja kohalikud ettevõtjad, sh loodusturismiga tegelevad ettevõtjad, turistid, harrastuskalapüüdjad ja teised kaitsealade külastajad. Sekkumiste tulemusel paranevad juurdepääsud ja kasvab piirkondlik tööhõive. Elupaikade taastamine suurendab loodusturismi potentsiaali. Kalapääsude rajamisest saavad otsest kasu eelkõige lõhejõgedel asuvate paisude omanikud ja harrastuskalapüügiga tegelevad või seotud isikud ja kutseliste kalurite ettevõtted. Meetmete laiemaks kasusaajaks on kogu elanikkond tänu looduse pakutavate ökosüsteemi teenuste paremale kvaliteedile ja rohevõrgustiku paremale sidususele.

Veekogumite seisundi parandamise geograafiline ulatus on Eesti väikese ja tiheda pinnaveevõrgu tõttu kogu Eesti territoorium. Järvede ja jõgede hüdro-morfoloogia suurendab veekogude looduslikku hüdroakumulatsioonivõimet ning seeläbi vähendab soovimatute üleujutuste mõju. Lisaks sellele jõgede ja järvede hüdro-morfoloogia ja hüdroloogilise režiimi taastamine vähendab põua ajal veepuuduse probleemi ja parandab veekogumite ökoloogilist seisundit.

Toetuse eraldamine ei lähe vastuollu ELi põhiõiguste harta nõuetega, sest elukeskkonda parandavad tegevused on vajalikud kõigile.

Käskkirja lisa punktiga 3 sätestatakse toetatavad tegevused.

Mitteheas seisundis veekogumite seisundi parandamistegevustega on plaanis hõlmata territoorium pindalaga 300 ja tegevused on järgmised:

- a) mitteheas seisundis järvede setetest puhastamine, veevahetuse parandamine, biomanipulatsioon, kemomanipulatsioon, väliskoormuse piiramine, veetaseme tõstmine või stabiliseerimine, hüpolimnioni aereerimine jm tegevused, mis on suunatud järve hea seisundi saavutamiseks; sette kasutuselevõtt, sealhulgas pilootprojektina järvemuda väärimise tehnoloogiate väljatöötamine ja rakendamine või muul moel taaskasutamine;
- b) mitteheas seisundis olevate vooluveekogude loodusliku hüdro-morfoloogia taastamine vastavalt hüdro-morfoloogilisele koormusele, sh jõgede looduslike sängide taastamine, sootide avamine, paisude likvideerimine, looduslähedaste kalapääsude rajamine, puhveralade taastamine ja rajamine ning muud maastikukujundusega seotud tegevused.

Toetatavad tegevused on kooskõlas „ei kahjusta oluliselt“ põhimõtetega.

Toetatavad tegevused on kooskõlas „ei kahjusta oluliselt“ Euroopa Parlamendi ja nõukogu 24. juuni 2021 määruse (EL) 2021/1060 artiklis 9 toodud põhimõtetega.

Euroopa Parlamendi ja nõukogu 27. novembri 2019. aasta määruses (EL) 2019/2088, mis käsitleb jätkusuutlikkust käsitleva teabe avalikustamist finantsteenuste sektoris (ELT L 317, 9.12.2019, lk 1), on sätestatud jätkusuutliku investeerimise põhimõte. Selle kohaselt on investering jätkusuutlik vaid juhul, kui see „ei kahjusta oluliselt“ (ingl k *do no significant harm* ehk DNSH) ühtegi kõnealuses määruses sätestatud keskkonna- või sotsiaalset eesmärki. Perioodi 2021–2027 Euroopa Liidu ühtekuuluvuspoliitika fondide rakenduskava DNSH analüüsi tegi Rahandusministeeriumi tellimusel Hendrikson & Ko. Analüüs tõi välja, et rakenduskavas planeeritud meetmed on kooskõlas DNSH printsiibiga. Põhimõtet „ei kahjusta oluliselt“ tuleb tõlgendada taksonoomiamääruse (2020/852) artikli 17 tähenduses. Selles artiklis on määratletud, mida tähendab „oluline kahju“ taksonoomiamäärusega hõlmatud kuue keskkonnaeesmärgi saavutamisele.

1. Tegevus kahjustab oluliselt kliimamuutuste leevendamist, kui see põhjustab olulist kasvuhoonegaaside heidet.

Ei kahjusta. Jõgede ja järvede hüdro-morfoloogia ja hüdroloogilise režiimi taastamine vähendab põua ajal veepuuduse probleemi ja parandab veekogumite ökoloogilist seisundit. Meede panustab otseselt kliimamuutuste leevendamisse – märgalad seovad süsinikku. Meede ei tekita eeldatavalt kahju hinnatavale eesmärgile. Tegemist on keskkonnaeesmärkide saavutamiseks antava toetusega.

2. Tegevus kahjustab oluliselt kliimamuutustega kohanemist, kui see põhjustab praeguse kliima ja eeldatava tulevase kliima kahjuliku mõju suurenemist tegevusele endale või inimestele, loodusele või varadele.

Kavandatav tegevus ei kahjusta kliimamuutustega kohanemist. Jõgede ja järvede hüdro-morfoloogia ja hüdroloogilise režiimi taastamine vähendab põua ajal veepuuduse probleemi ja parandab veekogumite ökoloogilist seisundit. Meede panustab otseselt kliimamuutustega kohanemisse. Tegemist on keskkonnaeesmärkide saavutamiseks antava toetusega.

3. Tegevus kahjustab oluliselt vee- ja mereressursside kestlikku kasutamist ja kaitset, kui see kahjustab veekogude, sealhulgas pinna- ja põhjavee head seisundit või head ökoloogilist potentsiaali, või mereala head keskkonnaseisundit.

Ei kahjusta. Luuakse eeldused siirde- ja poolsiirdekalade kudemiseks jõgedes, panustades seeläbi ka mere heasse seisundisse. Jõgede elupaikade taastamine vähendab soovimatute üleujutuste mõju. Jõgede ja järvede hüdro-morfoloogia taastamine vähendab põua ajal veepuuduse probleemi ja parandab veekogumite ökoloogilist seisundit. Meede toetab otseselt vee- ja mereressursside kaitset ja säästvat kasutust. Tegemist on keskkonnanäesmärkide saavutamiseks antava toetusega.

4. Tegevus kahjustab oluliselt ringmajandust (sh jäätmetekke vältimist ja jäätmete ringlussevõttu), kui see põhjustab olulist ebatõhusust materjalide kasutamisel või loodusvarade otsesel või kaudsel kasutamisel, või suurendab oluliselt jäätmete teket, põletamist või kõrvaldamist, või kui jäätmete pikaajaline kõrvaldamine võib oluliselt ja pikaajaliselt kahjustada keskkonda.

Ei kahjusta. Meede ei ole otseselt seotud ringmajandusega. Kaudselt võib ringmajandusega seotud olla veekogumitest setete eemaldamine ning paisude lammutamisel tekkivate jääkide käitlemine. Tegevuste elluviimisel käitatakse keskkonda säästvalt ning arvestatakse ringmajanduse põhimõtetega. Tegemist on keskkonnanäesmärkide saavutamiseks antava toetusega.

5. Tegevus kahjustab oluliselt saastuse vältimist ja tõrjet, kui see suurendab märkimisväärselt saasteainete heidet õhku, vette või pinnasesse.

Ei kahjusta.

Tegemist on keskkonnanäesmärkide saavutamiseks antava toetusega. Meede soodustab reostuse vältimist ja kontrolli. Märjalade kaitse ja taastamine soodustab märjalade loomulikke filtreerimisvõimet ja vähendab saasteainete jõudmist keskkonda.

6. Tegevus kahjustab oluliselt elurikkuse ja ökosüsteemide kaitset ja taastamist, kui see kahjustab märkimisväärselt ökosüsteemide head seisundit ja vastupidavust või kahjustab elupaikade ja liikide, sealhulgas liidu tähtsusega liikide kaitsestaatust.

Ei kahjusta.

Tegemist on keskkonnanäesmärkide saavutamiseks antava toetusega. Meede soodustab reostuse vältimist ja kontrolli. Märjalade kaitse ja taastamine soodustab märjalade loomulikke filtreerimisvõimet ja vähendab saasteainete jõudmist keskkonda.

Eespool toodud analüüsi tulemusena kinnitatakse, et toetatavad tegevused on kooskõlas „ei kahjusta oluliselt“ põhimõtetega.

Riigiabi.

Kas käskkirja alusel antav toetus on riigiabi, vähese tähtsusega abi või ei ole riigiabi, hinnatakse enne objektide töösse võtmist.

Toetatavateks tegevusteks on veekogumite tervendamine (kalade rändetingimuste tagamine kalanduslikult olulistel jõgedele rajatud paisudel ja järvede tervendamine). Veekogumid, mida on võimalik projekti ajalisel ja rahalisel raames taastada ja tervendada, selgitatakse välja projekti elluviimise käigus.

Maaomanikelt on vaja saada kooskõlastus ning nad peavad olema valmis ka korrastatud paise säilitama või paisude likvideerimise korral tagama kaladele vaba rändetee.

Projekti elluviija esitab projekti juhtühmale töösse võetavad objektid (nii uuringud kui ka reaalsed tegevused) ja kooskõlastab need juhtühmaga. Kui projekti elluviimise käigus lisandub sarnaseid objekte, mida on vaja korrastada ja projektis kavandatud mõnede paisude korrastamine ei ole võimalik või saab tehtud korda väiksema kuluga, siis on võimalik projekti elluviimise koordineerimiseks moodustatud juhtühma kinnitamisel teha korda samaväärsed objektid. Töid tehakse eelkõige riigimaadel, samuti kohalikele omavalitsustele või füüsilistele isikutele kuuluvatel maadel, kus paisud paiknevad, aga kes ise neid majandustegevuseks ei

kasuta või majandustegevusega ei tegele. Kui objekti omanik on juriidiline isik või objekti kasutab juriidiline isik hoonestusõiguslepingu alusel, on projekti elluviija kohustatud analüüsima objekti täielikku või osalist riigile omandamist, lähtudes objekti prioriteetsusest ja kuluefektiivsusest. Seetõttu kalapääsude rajamisega paisude omanikele riigiabi ei anta.

Tegevuse tulemusena luuakse võimalus toetust saanud aladel veekogude tervenemiseks, sh elupaikade ja liikide seisundi parandamiseks.

Ülaltoodut arvesse võttes ei ole käskkirja alusel planeeritav toetus riigiabi, kuid elluviija peab enne kõikide objektide korrastamisel korraldama riigiabi analüüsi ning objektide korrastamisel lähtuma analüüsi tulemustest.

Käskkirja lisa 1 punktiga 4 sätestatakse toetatavate tegevuste elluviimisega saavutatav tulemus. Meetme tegevuste elluviimise käigus on tulemuseks mitteheas seisundis veekogumite tervendamine ja tagatud on hea seisundi saavutamise eeldused, mis panustavad rakenduskava väljund- ja tulemusnäitajasse. Veekogude tervendamise tegevustega on plaanis hõivata territoorium pindalaga 300 ha. Seisundi paranemine võtab aega kauem, kui tehnilised tegevused vältavad, kuid raporteerimisperioodi lõpuks võib siiski eeldada seisundi paranemist territooriumil pindalaga vähemalt 200 ha. Näitajate kogumise täpsem kirjeldus ja nõuded on esitatud perioodi 2021–2027 näitajate metoodikas.

Andmed tulevad projekti juhtrühmast, andmed esitab ja seisundihinnangu annavad Keskkonnaagentuur ja Keskkonnaministeerium.

Käskkirja lisa punktiga 5 sätestatakse projekti elluviimise korraldajad. Rakendusasutus on Keskkonnaministeerium ja rakendusüksus on Sihtasutus Keskkonnainvesteeringute Keskus. Tegevuste elluviijaks volitatakse Riigimetsa Majandamise Keskus, kes omab kogemusi investeeringutega seotud projektide elluviimisel ning kelle tegevusala põhimääruse järgi on muuhulgas ka maastiku, pärandkultuuriobjektide ja kaitstavate loodusobjektide hoidmine.

Käskkirja lisa 1 punktiga 6 sätestatakse projekti juhtrühma töö korraldamise detailid.

Projekti elluviija esitab juhtrühmale ettepaneku, millised objektid ja millises mahus oleksid projekti raames teostatavad. Juhtrühm otsustab konsensuslikult, millised objektid ja mis mahus korda tehakse, arvestades projekti eesmärki veekogude hea ökoloogilise seisundi saavutamine, sh arvestatakse kuluefektiivsust ja abikõlblike kulude võimalikkust. Projekti juhtrühma juhib Keskkonnaministeeriumi keskkonnakasutuse asekanstler. Kui juhtrühm ei jõua konsensussele, langetab otsuse Keskkonnaministeeriumi juhtkond. Uute objektide lisamiseks projekti elluviimise ajal analüüsitakse eraldi riigiabi. Käskkirjaga kehtestatud eelarve piires võib juhtrühm eelarve jagunemist projektis seatud eesmärgi saavutamiseks muuta.

Käskkirja lisa 1 punktiga 7 sätestatakse abikõlblikkuse periood. Tegevuste abikõlblikkuse periood algab 1. jaanuaril 2022 ning lõppeb hiljemalt 2029. aasta 31. detsembril.

Käskkirja lisa 1 punktiga 8 sätestatakse tegevuste eelarve ja ajakava. Aastate 2022–2029 tegevuskava ja eelarve on toodud käskkirja lisa 2. Tegevuste maksumuse hindamisel on arvestatud rakenduskavas toodud ja meetme nimekirja planeeritud sihtasemete täitmiseks võimalikku eelarvet. Kuna praegu tuleb toime tulla mitme kriisiga, mis võivad põhjustada kas hinnatõusu või teenuste keerukat hankimist, siis selguvad lõplikud kulud tegevuste elluviimisel ja teenuste hankimisel. Projekti tegevuste elluviimisel ja nende tulemustel on positiivne mõju inimeste ohutuse tagamisele ja varaliste kahjude ennetamisele.

Projekti tegevuste iga-aastase detailse eelarve lisa 2 toodud eelarve piires ning iga-aastase detailse tegevuskava kinnitab projekti juhtrühm eelneva aasta 15. detsembriks. Käskkirja kehtestamisel 90 kalendripäeva jooksul. Projekti detailne aastaeelarve ja tegevuskava

kirjeldavad projekti tegevuste lõikes konkreetseks aastaks planeeritud toiminguid ning eelarvet hangete detailsuses ning kuu täpsusega.

Käskkirja lisa 1 punktiga 9 sätestatakse kulude abikõlblikkus.

Abikõlblikud on projekti kulud, mis tehakse toetatavate tegevuste elluviimisel ja meetme ning projekti eesmärkide saavutamiseks. Tegevuste elluviimiseks on abikõlblikud veekogumite taastamiseks ja tervendamiseks otseselt vajalikud kulud. Need võivad muuhulgas olla kinnisasja ja vallasasja soetamise kulud, settelõksude rajamise kulud, koelmualade taastamise ja rajamise kulud, paisude eemaldamisega seotud kulud, järvede tervendamise seotud otsesed kulud, sealhulgas ka pilootprojektina järvemuda väärindamisega seotud kulud, looduslähedaste kalapääsude rajamise kulud, karestike rajamisega seotud kulud ja töödeks hädavajaliku infrastruktuuri rajamise, rekonstrueerimise ja korrastamise kulud ning otseste tegevustega seonduvad töövahendite soetamise ja avalikustamise kulud. Paisu likvideerimisega taristule tekkiva kahju taastamise kulu on abikõlblik, kui see on vajalik projekti eesmärgi saavutamiseks tehtud tegevuse tulemuse tõttu (taastatakse algne seisund). Abikõlblik kulu on objektipõhine seire ehk tulemuslikkuse seire. Abikõlblikud kulud hõlmavad tegelike kulude alusel hüvitatavaid otseseid personalikulusid. Abikõlblikud on ka koolituskulud, teavitamiskulud, riigilõivud ja omanikujäreelvalve kulud ning hoonestamata või hoonestatud maa ostmise kulud, kui see on projekti eesmärkide saavutamiseks vajalik ning mõistlik. Lisaks on abikõlblikud tegevuste ettevalmistamisega seotud kulud, nagu inventuurid, uuringud, ekspertiisid, seireseadmed ning keskkonnamõju hindamised. Kui inventuuri, uuringu või ekspertiisi käigus selgub, et kalade rändetõkke eemaldamine või järvede tervendamine ei ole mõistlik ega kuluefektiivne, siis on tehtud kulu projektis abikõlblik, kuna see panustab otseselt käesoleva projekti eesmärgi saavutamisse. Projekti toetatavate tegevuste elluviimisega seotud teavitustegevused on abikõlblikud. Otseste tegevustega seonduvad töövahendite soetamise maksimaalne kulu on kuni 5% kogu projekti töömahust.

Riigihangete seaduse alusel ostetavate teenuste, asjade ja tööde eest tasutakse kuludokumentide alusel. Projekti toetatavate tegevuste elluviimisega seotud teavitustegevus on abikõlblik.

Abikõlblikud on otsesed personalikulud ja kaudsed kulud (15% arvestatuna otsestest abikõlblikest personalikuludest) ning projekti ülejäänud abikõlblikud kulud. Projektiga seotud transpordikulud teeb toetuse saaja vastavalt asutusesisestele reeglitele projektiga seotud tööülesannete täitmiseks ja on abikõlblikud.

Kaudsed kulud on projekti administreerimisega seotud töötajate (nt raamatupidaja) kulud, sh personalikulud ja projekti üldkulud. Kaudseid kulusid tegelike kuludega (kuludokumentidega) ei tõendata, nt raamatupidaja ei pea täitma tööajatabelit. Ühtse määrana saadud toetuse kasutamist ei kontrollita ega auditeerita, toetuse saaja ei pea kulusid projekti raamatupidamisarvestuses eristama ega dokumente säilitama.

Käskkirja lisa 1 punktiga 10 sätestatakse toetuse maksmise tingimused ja kord.

Maksetaotluseks nimetatakse käskkirjas e-toetuses kulusid tõendavate dokumentide esitamist.

Käskkirja lisa 1 punktis 11 tuuakse välja toetuse saaja olulisemad kohustused, kuna toetatava tegevuste elluvijale kohalduvad toetuse saaja kohustused.

Korrastatud taristule, mille eluiga on vähemalt viis aastat, tuleb tagada kliimakindlus. Kliimakindlus tagatakse üldiselt juba projekteerimise käigus ning üldjuhul projekteerija arvestab ka tuleviku kliimatrendidega ehitusprojekti koostamisel. Kliimakindluse tagamine on protsess, mille eesmärk on vältida taristu vastuvõtlikkust võimalikele pikaajalistele kliimamõjudele, tagades samas, et järgitakse energiatõhususe esikohale seadmise põhimõtet ja et projektist tulenevate kasvuhoonegaaside heitkoguste tase on kooskõlas 2050. aastaks saavutatava kliimanetraalsuse eesmärgiga.

Elluviija peab esitama rakendusüksusele info planeeritud ja elluviidud riigihangete ning maksete kohta. Elluviija peab tagama üldjuhul projekti väljundite ja tulemuse säilimise ning sihipärase kasutamise pärast projekti lõppmakse tegemist viie aasta jooksul.

Olenevalt projekti raames tehtud tegevuse eesmärgist, mis tuuakse detailsemalt välja projekti lõpparuandes, tuleb kestvuse nõude puhul hinnata iga tehtud tegevuse ja soetatud objekti kasutamise eesmärki ja vajadust. Kuna tegemist on valdkonnaga (näiteks järvede korrastamine), kus uus metoodika või tehtud töö ei pruugi luua pikaajalist tulemust isegi juhul, kui elluviija on projekti edukalt ellu viinud, sest tulemuse saavutamist mõjutavaid tegureid on palju (nt ilm, asukoht, tingimused jne).

Seega tuleb kestvuse nõude hindamisel arvestada riigipõhiseid võimalusi ning mõistlikkust. Fondispetsiifilist kestvusnõuet ja valdkonna eripära ning projekti tegevusi tuleb vaadata koos. Elluviija peab kaasama asjakohased teadlased järvede tervendamiseks tehtavate tööde planeerimisse, projekteerimisse ja elluviimisesse.

Käskkirja lisa 1 punktiga 12 sätestatakse riigihangete läbiviimisel rakendusüksuse kaasamise võimalused ja kohustused.

Käskkirja lisa 1 punktiga 13 sätestatakse tegevuste elluviimise seire korraldus. Korra sätestamise eesmärk on anda tegevuse elluviijale ülevaade, millist informatsiooni ta projekti elluviimisel peab koguma ning esitama. Käskkirjaga sätestatakse tegevuse elluviijale kohustus esitada projekti vahearuaanded ning lõpparuanne, fikseerides aruandlusperioodi, ning aruannetes sisalduv miinimuminformatsioon. Aruannete eesmärk on regulaarselt seirata projekti edenemist, eesmärkide poole liikumist ning tulemuste saavutamist, samuti avastada võimalikke probleeme elluviimisel. Projektide vahe- ja lõpparuanded on sisendiks ka rakenduskava seireandmete esitamisel Euroopa Komisjonile ning ülevaadete esitamisel kogu rakenduskava tulemuste saavutamisest.

Käskkirja lisa 1 punktiga 14 sätestatakse finantskorrektsiooni tegemise alused ja kord.

Käskkirja lisa 1 punktiga 15 sätestatakse vaide menetlemise kord.

Käskkirja punktiga 2 kinnitatakse mitteheas seisundis veekogumite toetuse kasutamiseks 2022–2029 tegevuskava ja eelarve (lisa 2).

Käskkirja lisaga 2 tuuakse välja projekti planeeritud eelarve rahastajate kaupa koos tegevuste ja näitaja kajastamisega järgmiselt:

Tegevuse nimetus:	Väljundnäitaja koos sihttasemega: 01.01.2022–31.12.2029			
Programmi tegevus: mitteheas seisundis veekogumite tervendamine		Abikõlblik kogusumma (EUR)	Ühtekuuluvus-fondi toetus (EUR)	Riiklik kaas-finantseering (EUR)
Mitteheas seisundis veekogumite tervendamine koos projektis tehtavatest töödest avalikkusele teavitamisega ning eeluuringud ja seire	Veekogumi tervendamiseks rakendatud tegevustega hõivatud pindala (300 ha)	4 401 132,00	3 740 962,20	660 169,80

Otsene personalikulu		265 000,00	225 250,00	39 750,00
Ühtne määr		39 750,00	33 787,50	5 962,50
Kokku:		4 705 882,00	3 999 999,70	705 882,30

Riiklik kaasfinantseering eraldatakse ja makstakse välja koos ELi toetusega.

Tegevust toetatakse meetmest „Kliima-eesmärkide elluviimine, välisõhu kaitse ja kiirgusohutus“ ning rahastatud tegevuste detailne jagunemine on lisatud allpool tabelina.

Rahastatavad tegevused	ELi toetuse eelarve (euro)	ELi toetuse osakaal	Riiklik kaasfinantseering (euro)	Omafinantseering (euro)	Kogumaksumus (euro)
Kombineeritud sadeveesüsteemid, sh lahkvoolsete sademeveesüsteemide rajamine; mittheas seisundis veekogumite tervendamine; KOVi kliimameetmed ja muud kohanemise meetmed; meteoroloogilise, hüdrooloogilise ja keskkonnaseire ning nende tugisüsteemide arendamine	42 500 000	85%	2 500 000	5 000 000	50 000 000
Kombineeritud sadeveesüsteemid, sh lahkvoolsete sademeveesüsteemide rajamine	25 080 000,0	85%	0	4 425 882	29 505 882
Mittheas seisundis veekogumite tervendamine	4 000 000,0	85%	705 882	0	4 705 882
KOVi kliimameetmed ja muud kohanemise meetmed	8 200 000,0	85%	872 942	574 118	9 647 060
Meteoroloogilise, hüdrooloogilise ja keskkonnaseire ning nende tugisüsteemide arendamine	5 220 000,0	85%	921 176	0	6 141 176

Käskkirja punktiga 3 volitatakse Riigimetsa Majandamise Keskus täitma toetatavate tegevuste elluvijja ülesandeid.

Riigimetsa Majandamise Keskus volitatakse valdkondliku ministri käskkirjaga tegevuste elluvijjaks perioodi 2021–2027 Euroopa Liidu ühtekuuluvus- ja siseturvalisuspoliitika fondide rakendamise seaduse § 10 lõike 4 kohaselt.

3. Käskkirja vastavus Euroopa Liidu (EL) õigusele

Käskkirja eelnõu aluseks on perioodi 2021–2027 Euroopa Liidu ühtekuuluvus- ja siseturvalisuspoliitika fondide rakendamise seadus ja selle alusel antud õigusaktid, mis omakorda on kooskõlas vastava ELi õigusega.

Käskkirja eelnõu on muuhulgas kooskõlas järgmiste ELi määrustega:

- Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrus (EL) 2021/1060, 24. juuni 2021, millega kehtestatakse ühissätted Euroopa Regionaalarengu Fondi, Euroopa Sotsiaalfond+, Ühtekuuluvusfondi, Õiglase Ülemineku Fondi ja Euroopa Merendus-, Kalandus- ja Vesiviljelusfondi kohta ning nende ja Varjupaiga-, Rände- ja Integratsioonifondi, Sisejulgeolekufondi ning piirihalduse ja viisapoliitika rahastu suhtes kohaldatavad finantsreeglid (ühissätete määrus);
- Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrus (EL) 2021/1058, 24. juuni 2021, mis käsitleb Euroopa Regionaalarengu Fondi ja Ühtekuuluvusfondi.

Euroopa Liidu määrused on Eestile otsekohalduvad, mistõttu eelnõus nimetatud ülesannete täitjal tuleb juhendada neist otse, arvestades eelnõus ja selle alusel antavates Vabariigi Valitsuse määrustes sätestatud. Eelnõus on ühissätete määruse sättele viidatud, kui ülesande sisu on ühissätete määrusega reguleeritud, mis teeb hõlpsamaks asjakohase regulatsiooni leidmise.

4. Käskkirja mõju

Käskkirjaga reguleeritava meetme tulemused aitavad parandada veekogumite ökoloogilist seisundit ning jõgede ja järvede hüdroloogia ja hüdroloogilise režiimi taastamine vähendab põua ajal veepuuduse probleemi ning vähendab sademeterikkal perioodil üleujutusohu riske. Käskkirja koostamise hetkel teadaoleva informatsiooni põhjal hindame, et meetme eelarve vahenditega saavutatakse mõõdikutele seatud sihttasemed. Toetus on ühekordne tõuge veeseadusest tulenevate nõuete täitmiseks ning seega ei mõjuta otseselt valitsussektori eelarvepositsiooni.

5. Eelnõu kooskõlastamine

Käskkirja eelnõu kooskõlastatakse eelnõude infosüsteemi EIS kaudu Rahandusministeeriumi, Sotsiaalministeeriumi ja Riigikantsleiga ning Riigi Tugiteenuste Keskusega.